

Govor Rudina na otoku Krku

Brnić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:380270>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Kristina Brnić

Govor Rudina na otoku Krku

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Kristina Brnić
Matični broj: 0009086061

Govor Rudina na otoku Krku
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Talijanski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 15. travnja 2022.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Govor Rudina na otoku Krku* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Kristina Brnić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod i metodologija.....	1
2. O selu Rudine	3
3. Dosadašnja istraživanja dobrinjskog govora.....	4
4. Fonološki aspekt analize	10
4.1. Vokali	10
4.2. Konsonanti	20
4.3. Akcentuacija.....	28
5. Zaključak	33
6. Popis literature.....	35
7. Prilozi	36
Primjer govora Rudina	36
8. Sažetak i ključne riječi (na hrvatskom jeziku)	38
9. Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku).....	39

1. Uvod i metodologija

Tema ovog završnog rada jest prikaz mjesnog govora Rudina na temelju dijalektološke analize snimljenog govora koja će biti provedena na fonološkoj razini. Cilj ovog završnog rada jest potvrditi pripadnost ovog mjesnog govora čakavici koja se koristi na jednom dijelu otoka Krka. Upravo taj tip čakavštine i želja za njegovim boljim razumijevanjem na jezičnoj razini bili su motivacija odabiru ove teme.

Pri pisanju ovog završnog rada koristila sam se različitim meni dostupnim izvorima, literaturom iz knjižnica. U radu sam se oslonila na dosadašnju literaturu o dobrinjskom govoru, na razne članke, studije. Cijelo ovo istraživanje temelji se na dijalektološkoj analizi snimaka mjesnog govora Rudina.¹

Rudine jesu selo koje se nalazi nedaleko od Dobrinja na otoku Krku. One administrativno pripadaju Općini Dobrinj te su u svakom pogledu, ekonomski i gospodarski, usmjerene prema njezinom istoimenom gradiću. Rudine također dijele mnoge jezične karakteristike Dobrinja, to jest krčku čakavicu koja je dijelom čakavskoga narječja. Iz tog razloga, značajke mjesnog rudinarskog govora poklapat će se, iako ne u potpunosti, sa značajkama dobrinjskog govora.

Nakon kratkog uvoda, upravo iz razloga što ova dva govora imaju mnoge zajedničke karakteristike, najprije će se iznijeti kratka analiza dosadašnjih brojnih istraživanja samog dobrinjskog govora, počevši od prvog poznatog istraživanja ovog jezičnog područja. Ujedno će se u ovom dijelu dobrinjski govor usporediti s ostalim govorima čakavštine prisutnima na otoku Krku, naime, otok Krk vrijedan je primjer dijalektalne raznolikosti na manjem području.

¹ Snimljen je dvosatni razgovor s autentičnim rudinarskim govornicima, Rudolfom Brnićem (r. 1971.) i Ivanom Brnićem (r. 1940.), kojima zahvaljujem na vremenu koje su u svrhu nastanka ovog završnog rada izdvojili.

Glavni dio ovog završnog rada temelji se na fonološkoj analizi već spomenutih snimaka rudinarskog govora. Fonološke značajke opisat će se odrednicama koje su navedene u sadržaju, a slijede način koji je predložen u knjizi *Govori otoka Krka*, autorica Ive Lukežić i Marije Turk.

Na kraju ovog završnog rada nalazi se zaključak u kojem se donosi osvrt na prethodno napisane podatke. Sistematično se ukratko komentiraju prije izvedeni zaključci te se oni ovog puta sagledavaju u cjelini koja ih ujedinjuje, a to je dijalektološka analiza mjesnog govora Rudina, jednog od dobrinjskih govora.

2. O selu Rudine

Rudine su izdvojene od ostalih dobrinjskih sela jer se nalaze na vrlo stjenovitom području uz granicu općine Dobrinj s područjem Omišlja. Selo „je novijeg datuma, a stambeni su prostori tamo podignuti za potrebe nekadašnjih pastira koji su imali ispašu na rubnim općinskim predjelima. Selo je obično imalo dvadesetak stanovnika.“² Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2021. godine u Rudinama živi šest osoba.

Zbog svoje izdvojene pozicije, ali i zbog blizine s kopnom, u selu se u Drugom svjetskom ratu nalazila talijanska vojna jedinica koja je kontrolirala prelazak ljudi s otoka na kopno. U sjećanju mještana pamte se prijateljski odnosi između seljana i Talijanā. Kada je riječ o novijoj povijesti sela, prije otprilike petnaest godina na ulazu u Rudine izbio je požar, koji je uništio dio okolne prirode, što je i danas vidljivo. Ova tema dotaknuta je u snimljenom materijalu o govoru Rudina.

Vodeća gospodarska djelatnost ovoga sela jest poljoprivreda. Najviše stanovnika bavi se uzgojem ovaca te proizvodnjom sira, a po ovoj djelatnosti ubrajaju se među rijetke osobe na otoku Krku koje su do danas očuvale tradiciju bavljenja stočarstvom.

² Bozanić 2013: 29

3. Dosadašnja istraživanja dobrinjskog govora

Otok Krk područje je na kojem je prisutno nekoliko tipova govora čakavskog narječja. Ova raznovrsnost privukla je mnoge istraživače na detaljnije proučavanje krčkih govora, a pojedini dijalektolozi koji su se tom temom zaokupili rođeni su na samom otoku. Ipak, u ovom radu naglasak će biti postavljen na one rezultate koji se odnose prije svega na dobrinjski govor.

Marija Turk u studiji objavljenoj u sklopu izdavanja dijalektološkog istraživanja Karla H. Meyera navodi tri skupine radova u koje se mogu podijeliti dosadašnje studije kojima su krčki govori bili tema.

U prvu skupinu idu radovi teoretske naravi i radovi [...] koji se odnose na čakavsko narječje ili na njegove dijalekte pa onda i na krčke govore. To su monografije: B. Finka, *Čakavsko narječje*, M. Moguš, *Čakavsko narječje, Fonologija*, I. Lukežić, *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Drugu skupinu čine dijalektološke rasprave koje zahvaćaju cijeli krčki areal. Najstarija je iz 1895. godine, naslovljena *Čakavština Kvarnerskih otoka*. [...] Treću skupinu objavljenih radova čine prilozi s opisima pojedinih mjesnih govora. [...] Fonološki i morfološki sustav mjesnog govora Krasa kao reprezentanta dobrinjskoga govornog tipa obradila je i prikazala S. Hozjan u radu *Fonološki prikaz mjesnog govora Krasa i Govor Krasana na otoku Krku*. [...] Govor Dobrinja prezentirao je D. Brozović u Fonološkim opisima.³

Ivan Milčetić u spomenutu radu donosi nekoliko značajki dobrinjskog govora, primjerice, dvojan naglasak: „čò i čô, jedòn i jedôn, žòto i žôto“ te za proklitike i enklitike navodi „nà dan“, „na Sòpnu“ i „po redù“, a izdvaja dobrinjski govor po vokativu „žèno, dok bi drugdje rekli: vi žênska.“⁴ Navodi da je praslavenski poluvokal *šva* u Dobrinju rezultirao s *o*, a samom dobrinjskom govoru

³ Turk 1996: 109–110

⁴ Milčetić 1895: 8–30

daje zasebno mjesto unutar svoje trodijelne podjele čakavskih kvarnerskih govora. Milčetić navodi i neke sličnosti s ruskim jezikom u dobrinjskoj riječi *sonce*.

U drugu skupinu radova o čakavštini općenito pa i onoj na Krku, Turk uvrštava i radove Karla Meyera, *Čakavština otoka Krka*, iz 1928. godine i Mieczysława Maleckog, *O podjeli krčkih govora*, iz 1929. godine. Meyer najprije donosi opis otoka Krka, crkvenog ustrojstva na njemu, izvodi porijeklo imena otoka, kratko se zaustavlja na njegovoj bogatoj povijesti te navodi popis značajnijih glagoljskih spomenika. Uz pomoć deset izoglosa iznosi

15 otočkih takozvanih dijalekata; 1. Omišalj, 2. Njivice, 3. Dobrinj s manjim naseljima [...], 4. Rasopasno, 5. Kras, 6. Vrbnik s više sela [...], 7. Garica uz Kozarin, 8. Sveti Vid, 9. Dubašnica s njezinim mnogobrojnim selima, 10. Linardić sa selima Brzac, Glavotok sa selima na cesti za Krk – Milohnić, Žgaljić, 11. Poljica sa selima na cesti za Krk, osobito Vrh, 12. Punat sa selima Kornić, Kampelje, 13. Stara Baška, 14. Bašćanska Draga, 15. Baška s Jurandvorom.⁵

Njegovih deset izoglosa po kojima vrši klasifikaciju jesu: poluvokali *jer* i *jor*, koje naziva *uvjetnim* vokalima, skupina *tlt*, odnosno slogotvorno *ǰ*⁶, skupina *trt*, to jest slogotvorno *ř*, dočetno *-l*, odraz praslavenskog *lj*, praslavenskog *g*, prijedlog *və*, praslavensko *stj*, nastanak palataliziranih *ć*, *š* i *ž* te naglasak. Na temelju ovih deset izoglosa Meyer uspoređuje govore Krka ovisno o broju podudarnih ili različitih karakteristika. Nadalje zaključuje „da na otoku Krku [...] možemo razabrati mlađi razvoj uz starije stanje.“⁷ Pri tome pod mlađim razvojem podrazumijeva generacije koje pod utjecajem obrazovanja sve više usvajaju književni jezik nauštrb čakavskog dijalekta. Riječ je o stanju kakvo je i danas uvelike na otoku Krku prisutno. Ujedno, Meyer opovrgava Belićevo načelo o odrazu praslavenskog *jata*,

⁵ Meyer 1996: 25

⁶ This text was written using the ZRCola input system (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), developed at the Research Centre of SAZU in Ljubljana (<http://www.zrc-sazu.si>) by Peter Weiss.

⁷ Isto, str. 36

po kojem „se razvoj *ě* u *i* (ikavizam) nalazi u načelu na istočnijem području čakavštine“, a „*ě* u *e* (ekavizam) na zapadnijem području“ i zaključuje da se *jat* pojavljuje „posvuda u konstantnoj skupini riječi kao *i*, a u drugoj skupini kao *e*.“⁸ Meyer zatim svoj sustav kojim opisuje krčke govore primjenjuje dok vrši analizu glagoljskih tekstova *Brevijara Vida Omišljanina, Vrbničkog statuta* te *Zapisnika notara dobrinjskih* koji datiraju u razdoblje između 1603. i 1614. godine. Navodi i imena notara kronološkim redom kojim su dobrinjski spisi nastajali. Oni su Andrij Tolanić, Pero Tadilović i Mikula Brnić.

Turk još navodi da su detaljno istraženi govori Njivica, Svetog Vida, Vrbnika i Milohnića.

Zajedničkim radom Marije Turk i Ive Lukežić nastala je knjiga *Govori otoka Krka*. Dok se Turk koncentrirala na fonološki sustav krčkih govora, Lukežić je obradila njihovu morfološku razinu.

Marija Turk temelji svoju klasifikaciju na utvrđenim fonološkim razlikovnostima. [...] Uporište su joj [...] ovi kriteriji: 1. odraz starohrvatskog poluglasa /ə/, 2. (ne)zastupljenost jedinica zatvorene artikulacije i diftonga poteklih od dugih samoglasnika /ē/, /ō/, /ā/, 3. status slogotvornoga fonema /r̥/, 4. odraz ishodišnojezičnoga slogotvornoga fonema /l̥/, 5. odraz ishodišnojezične skupine və i və- [...], 6. očuvanost ili gubljenje fonema /l̥/, 7. status dočetnoga slogovnoga -l, 8. zastupljenost/nezastupljenost protetskoga suglasnika j-, 9. status dočetne starojezične sekvencije *-əje, 10. prozodijski sustav.⁹

Turk zatim, slijedeći ovih deset karakteristika, dijeli krčke govore na starinačke i doseljeničke. Prva skupina se dalje grana na dvije manje, to jest na arhaično-konzervativan model i na konzervativno-inovativni model. Doseljenički mikrosustav grana se na tri podskupine u koje ulaze konzervativniji, inovativniji i

⁸ Isto, str. 39–40

⁹ Turk 1998: 301

interferentni model. U skladu s temom ovog završnog rada, u nastavku će se detaljnije objasniti samo arhaično-konzervativni model starinačkog mikrosustava jer se u njega, osim govora Omišlja i Vrbnika, uvrštava i govor Dobrinja.

„Dobrinjski govorni tip obuhvaća mjesne govore Dobrinja, Čižića, Dolova, Gabonjina, Gostinjca, Hlape, Klanica, Klimna, Krasa, Polja, Rasopasna, Rudina, Solina, Sužana, Sv. Ivana (Dobrinjskoga), Sv. Vida (Dobrinjskoga), Šila, Tribulja, Žestilca i Županje.“¹⁰ Govor Dobrinja najprepoznatljiviji je po odrazu praslavenskog poluvokala *šva*, primjerice u zamjenici *čə*, a koje se „u kratkim, sekundarno neproduljenim slogovima“ vokaliziralo u *o* te iz toga Dobrinjci govore *čo*.¹¹ Ostali otočni govori imaju *ča*, *če* ili *ca*.

Lukežić je promotrila govore otoka Krka u odnosu na njihove morfološke značajke. To je rezultiralo trima mikrosustavima, a to su „morfološki mikrosustav autohtonih starinačkih govora s arhaičnijom i naglašeno konzervativnom deklinacijom te standardnim čakavskim inventarom glagolskih oblika“, u čiju podskupinu arhaično-konzervativnog modela se uklapa govor Dobrinja s okolicom, zatim „morfološki mikrosustav starijih doseljeničkih govora s djelomice narušenom polaznom srednjočakavskom deklinacijom i s arhaičnijim inventarom glagolskih oblika“ i „interferentni morfološki mikrosustavi s glagolskim inventarom 1. mikrosustava a s dva podmodela u deklinaciji.“¹² U ovoj podjeli Lukežić kao jednu jezičnu karakteristiku koja je tipična za dobrinjski govor ističe redukciju finalnog *-l* „u jednini muškog roda pridjeva radnog“ i navodi primjere: „*on je bi*, *on je ša*.“¹³ Turk je uočila da ovu morfološku značajku s prvim mikrosustavom autohtonih starinačkih govora dijele interferentni morfološki mikrosustavi. Lukežić i Turk u

¹⁰ Turk 1996: 115

¹¹ Turk–Lukežić 1988: 303

¹² Isto, str. 309

¹³ Isto, str. 311

svojoj zajedničkoj knjizi daju popis istraženih mjesnih govora otoka Krka, a kao ispitanik za dobrinjski govor naveden je Ive Strčić te je istraživanje proveo Ive Jelenović.

Iva Lukežić u svojoj knjizi *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt* dijeli dijalekt na tri poddijalekta, to jest na kontinentalni, rubni i primorski, a u ovaj posljednji još jednom su zajednički uvršteni govori Dobrinja te Omišlja i Vrbnika. Već je Ivan Milčetić, o čijem je dijalektološkom istraživanju bila riječ na početku ovog poglavlja, uočio kako ova tri mjesta i njihova bliža okolica čuvaju izvorna obilježja koja karakteriziraju njihove govore.

Milan Moguš u knjizi *Čakavsko narječje – Fonologija*, osvrće se na dobrinjski govor dajući primjere iz ovog govornog područja dok proučava sveukupno čakavsko narječje. Time spominje da odraz slogotvornoga *ʀ* u čakavskom narječju može biti *r*, *ar*, *or* ili *er*, ali ističe da je skupina sa „kratkim *r* [...] na otoku Krku u Risiki, Dobrinju i Dubašnici [...], prema Milčetićevim podacima“ i „prema novijim Jelenovićevim,“ a upravo takav odraz slogotvornog *ʀ* nalazi se i u govoru Rudina.¹⁴

Sanja Zubčić i Silvana Vranić u petoj knjizi *Povijesti hrvatskog jezika* dale su pregled svih šest dijalekata čakavskoga narječja, a govori otoka Krka uvršteni su u srednjočakavski ili ikavsko-ekavski dijalekt, koji je naziv „dobio prema zakonu Jakubinskoga i Meyera“, koji se odnosi na refleks *jata*, a o kojem će riječi biti u kasnijim poglavljima ovoga završnog rada.¹⁵ Dvije autorice također se oslanjaju na prethodno spomenutu trodijelnu klasifikaciju čakavskoga ikavsko-ekavskoga narječja Ive Lukežić.

¹⁴ Moguš 1977: 36

¹⁵ Zubčić–Vranić 2018: 533

Ovo je bio kratak pregled pojedinih dijalektoloških istraživanja dobrinjskog govora, započevši s 1895. godinom pa sve do nedavnih godina. Vidljivo je da jezična raznolikost ovog otoka oduvijek privlači pažnju dijalektologa te je bitan dio čakavskog narječja.

4. Fonološki aspekt analize

4.1. Vokali

„Govori arhaično-konzervativnoga modela imaju petočlani temeljni samoglasnički sustav, artikulacijski neutralan.“¹⁶ U čakavskom narječju primjetna je težnja prema jakoj vokalnosti, nauštrb manjeg broja konsonanata. Ovo narječje dobilo je naziv po zamjenici *ča*, koja je njegov alijetet. Za govor sela Rudine na otoku Krku tipično jest korištenje upitno-odnosne zamjenice *čo*. Ova značajka karakteristična je za cijelu bližu okolicu mjesta Dobrinj i upravo po njoj ovi su govori prepoznatljivi kao dio čakavice. Dakle, „u dobrinjštini na Krku prisutan je refleks dugoga i kratkoga *šwa*, pri čemu je ovaj prvi davao *a*, dok kratki uz *a*, još i *o* i *e*, a to u literaturi tumače kao veljotski utjecaj, tj. tako da su dobiveni od vokala *ö*.“¹⁷ (op. autora) Govor Dobrinja, a samim time i Rudina, razlikuje se po ovoj značajci i od drugih govora koji su prisutni na ovom hrvatskom otoku. U Vrbniku i u Omišlju ovaj se poluglas vokalizirao u *e*, te se tamo govori čakavicom, dok se, primjerice, u okolici grada Krka koristi čakavica. Riječ je o velikoj jezičnoj raznolikosti koja je prisutna na relativno malenom prostoru.

Međutim, prema rezultatima analize snimljenog rudinarskog govora vidljivo je da upravo zbog prostorne blizine u Rudinama dolazi do povremenog korištenja zamjenice *ča* umjesto *čo*, koji je autohton ovom dijelu otoka Krka. Ovakvo odudaranje od pretpostavljenih značajki zabilježeno je u snimci u govoru starijeg govornika, dok se mlađi dosljednije koristi zamjenicom *čo*, a u njegovom govoru se *ča* primjećuje svega jednom tijekom cijelog intervjua. Neki od primjera jesu: *Pravi čo je to bilo. I čo se to tu uzgajalo, čega je to tu bilo? Dakle, on je bi najveći, čo je*

¹⁶ Turk 1998: 35

¹⁷ Lisac 2009: 18–98

ime najviše trsi ovuda. Čo ni naš nonić to isto nešto drža? A čo to znači ostupat? Aš čo, si joj kafe nosi? Kaže: 'mali čo si priša sušit?'

U snimljenom materijalu mogu se pronaći i primjeri za zamjenicu *niš* koja je nastala srastanjem zamjenice *ča*, to jest, *čə* s negacijom *ni*. Primjerice: *Kad reš po noći nisi dela niš. Da niš ne delaju. Na Čižićih više ni niš. Donos ju više se niš ne koristi. Niš ni pačalo.* U manjoj mjeri zastupljeno je *ništa*: *Z početka je bilo bez ništa.* Iz osobnog poznavanja rudinarskog idioma poznato mi je da je u govoru Rudina prisutno i *nič*, ali u snimci nije zabilježen ni jedan primjer. Zamjenica *čb* može se složiti i s negacijom *ne*, iz čega proizlazi *neč*: *I vidim ja, meni neč teško va nosu. Ne, izgjeda ko da bi bila neka pitura, neč. Ti si njoj sigurno šverca nigdi da more popit neč? Drukčija je zemja, vajda je vlažnije ili sušije ili neč je drukčije.* Također se u snimci može primijetiti često korištenje veznika *aš*, koji polazi od *zač*, to jest, *zaš*, a ima značenje 'jer': *Čekaj, strašili su te, aš biš ti potla škole osta se igrajuć i prišo doma po noći. Nama je bilo malo logje, aš je bi autobus na Čižićih. Pos nan laje aš smo mu skrili balu. Aš ovdı su ove lihe Jurićevi. Znači ne rabi prerano pobirat, aš onda nema ula. A doma da se je jadi, aš da ni niki ote s njim poč pobirat. I morda bi bi posta glumac, aš si jim vajda bi interesantan. Ajmo tamo, aš će maški pojist sir. Zemja je čuvala da toplina od japnenice ne biži, aš kroz gromaču bi ušla toplina.* Imenica „*teplina*“ je „dubleta iz praslavenskog jezika.“¹⁸ Uz zamjenicu *aš*, u snimci je uočljivo nešto rjeđe korištenje veznika *jer*: *Luk je bi glavna hrana jer za svih ovih gromačah je bilo luka. A čo ni to da su Frankopani dali jer da su dali svojih muži va rat kad je rabelo za Frankopana i onda da jim je on napiso ta testament. Onda se pustilo da se ohladi jer bilo je malo rukavic.*

¹⁸ Isto, str. 100

Poluglas *šwa* u zamjenici *čə* zapravo je trebao ispasti jer se on nalazi u slabom položaju, međutim, vokaliziran je. Riječ je o nepreventivnom tipu tendencije jake vokalnosti, koji je također prisutan u još jednom čakavskom alijetetu, prijedlog *va* koja polazi od *və*. U sljedećim primjerima vidi se uporaba prijedloga *va* u značenju 'u': *va japno, va grunтовnici, va gromači, va krug, va šmrkujami, va zrak, va vrićah, va hlad, va nosu, va padelu, va frižideru, va Dobrinju, va maškarah, va folkloru, va Slivanju, va toš, va moštel, va butigi, va Čižićih, va rat, va zatvor, va Rudinu*. *V* je prisutno ispred riječi koje počinju vokalom, poput idućih primjera: *v Okjuč, v Omišju, v oko, v ormarić*. Ipak, u snimci se prijedlog *v* ponegdje pronalazi i ispred suglasnika: *v Riku, v rukah, v lugu*. Prijedlog *va/v* u govoru Rudina vrlo često izostaje, posebice prije imena gradova, mjesta i slično. Ova karakteristika vidljiva je u ovim primjerima: *To su delali Svetoj Jeleni. Iman i ja sad konobi batići. Voli su bili Sulinji, Čižiće, Sužan i Tribuje*. Katkada se umjesto *va* rabi prijedlog *u*, kada se koristi kao „prijedlog s genitivom u oznaci mjesta.“¹⁹ Recimo: *A potla je ono bilo snimano u mene, va dvoru i kući*. Daljnji primjer tendencije jake vokalnosti jest i riječ *vəvək* u kojoj se *šwa* vokaliziralo u samoglasnik *a*, pa iz toga proizlazi *vavik*, koji ima značenje 'uvijek': *A mi vavik blago zvali da su ovce i kravi i pokažeš njen... Vidimo da jih devastiraju i krađu danas, ali te ploče još vavik tu postoje*. Ova pojava vidljiva je i u glagolu koji polazi od praslavenskog *vəzəme*, a u govoru Rudina glasi ovako: *I on to zome i pasa zi brusom. I onda zomeš von, to razmuliš z rukami, z lupatun*. Turk navodi i slučaj u kojem je „*və* + suglasnik > \emptyset + konsonant na početku sloga,“ kao u glagolu „*vəstati se*.“²⁰ Na primjer: *Jutron se stat na tri ure*.

¹⁹ Turk 1998: 61

²⁰ Turk 1998: 42

Nepreventivnu vokalizaciju u govoru Rudina moguće je također uočiti u riječi *gdje*, koja polazi iz **kъdě*. Iz poluglasa *jor* dobiven je *šwa* koji se zatim vokalizirao u samoglasnik *a* jer suglasnički skup *kd* koji bi ostao da se poluglas *jor* nije vokalizirao, nije dopustiv. Čakavski alijetet jest *kade*, odnosno *kadi*. Dakle, u čakavskom narječju poluglas nije ispao, a u drugim narječjima jest pa u štokavskom imamo *kdě* > *gdje*, a kod kajkavaca *gde/de*. U snimci su zabilježeni primjeri u kojima je prisutan *kadi*: *Pitam mater **kadi** je otoc. **Kadi** je to bilo? A **kadi** su onda imeli trsi ovuda? A gusari od Biserujke; to su rekli da zna samo Ive **kadi** je skriveno blago. Prišli su bili Slovenci jeni ovd i pitaju da **kadi** je ovd crkva. Oni su samo fasadu stavili na Mihino **kadi** je gromača. Ali još ne znan **kadi** su snimali. Ren to kosit na Goricah, **kadi** je bi Mogar. I čo, prišli su ovd, **kadi** je Rinino. **Kadi** je križ. Kameni ka je poslagano **kadi** su oni počivali dok su nosili ili to seno ili taj gnoj.*

Nepreventivna vokalizacija uočljiva je također u riječi *mlin* koja polazi od praslavenskog izraza *mъlinъ*, to jest, *məlin*. *Šwa* se u čakavskom narječju također vokaliziralo u samoglasnik *a*. Prema tome, i u selu Rudine se koristi izraz *malin*, kao što je vidljivo u sljedećim primjerima: *Ovo je već bilo modernije, poč na Crikvenicu va **malin** da se someje. A **malin** je bi prema Grižanu.* „Starohrvatski je poluglas [...] prešao u dugo /a/ [...] u genitivu množine imenica muškog i ženskog roda sa suglasničkom skupinom na završetku osnove.“²¹ Ovo je vidljivo u sljedećoj rečenici: *A donos sve zajedno imamo sto **ovac**.* Poluglas *šwa* vokalizirao se u *o* jer se nalazi u kratkom slogu. Takav rezultat vokalizacije vrijedi i za prethodno navedenu zamjenicu *čo*, te za riječi poput *staklo*, *otac*, *danas*, *sam*, *presnac*, *blagdan*, *tanac*, *lakat* (na rudinarskom *lokot*), *unutra*, *pas*... Iz toga proizlazi: *Pos nan laje aš smo mu skrili balu. Stari su nosili **stoklo** od lamapadini... **Otoc** je hode*

²¹ Turk 1998: 37

*z voli. To je moj pokojni otoc drža. Moj otoc me posla. Niš, dakle, ni bilo kako donos. A donos sve zajedno imamo sto ovac. A donos hitamo vonu ća. Ona ki imaju donos va folkloru... Kad son ja veći bi, toga je bilo skoro nula. Kosor son nosi priko ramena. Pa son ja hode okolo, ki son pozna, malo pol ovih, malo pol onih. Presnoc²² se dela od sira. Na blagdon kad se ne dela. Tonoc va Dobrinju. Ne smi va loktu se micat ruka. I onda son isto uspi taj motor zapalit i šli su oni nutor, ja son ša š njimi za drugu polovicu uključit. Rabi stonjit kosu da bude toliko tonka da se ne vidi oštrica. Jaka vokalizacija očituje se i u instrumentalu jednine zamjenice ja, koja je nekada glasila *tъnojъn, a danas je prisutna u govoru Rudina kao z manun: Ni bilo ovdi jih ki su mogli z manun kosit. Ovo je također jedan od čakavskih alijeteta.*

Tendencija jake vokalnosti nije izražena u rudinarskom govoru kada je riječ o slogotvornom *ɾ* ili *ʎ*. Naime, *ɾ* ostaje slogotvorno i ne navezuje na sebe poluglas *šwa*, ni samoglasnik *a* ni samoglasnik *e*, kao što je to primjer u Vrbniku gdje se govori *perst* ili u Baški gdje se upotrebljava izraz *parst*. U selu Rudine moguće je čuti sljedeće primjere: *Razmurit aš su bili športi od konopa, ovako ko prst debel. Nećeš sam sebe udrīt po prstu. I na obi dvi rupe krv. Ruku ovdi na trbuh staviš da ne fulaš.* S druge strane, slogotvorno *ʎ* se reflektiralo u *ol*. Iz početne imenice *sʎza*, preko *solza*, danas je u govoru Dobrinja pa tako i Rudina prisutan izraz *soza*: *Rećemo: 'soza'*. Također se u ovom selu govori *jaboko, vona, dog, moćati, pon, sonce* i *toće*: *Njega je jalo ako bi stavi pamučne, a ovi od voni su mu bile normalno da ima na sebi. Vonene maje z dogimi rukavi do same kože. I ništa, moći je. Pona cesta. I stavi kuntra soncu i cigari zapalit. Z batićen se toće po kosi ona vrh da se stonji rub kose.* U selima koja su svega nekoliko kilometara udaljena od prethodnih zadržalo se slogotvorno *ʎ*, primjerice u Garici i Risiki, gdje se govori *sʎza*, dok se u

²² Tradicionalna krčka slastica.

Vrbniku kaže *selza*, a u Omišlju *seza*, *jabeko*. Na otoku Krku prisutan je i refleks *al*, na primjer u riječi *valčić*. Govornici su potvrdili da koriste izraz *puž*, dakle slogotvorno *ǰ* odrazilo se mjestimično u samoglasnik *u*, ali se Rudine u ovoj značajci razlikuju od Dobrinja u kojem se govori *pož*. Također je u snimci rudinarskog govora zabilježen glagol *vuci*, umjesto *voci*: *Pa se je šalilo: 'vuci ti, vuci ja.'* Pridjev *dog*, u značenju '*dug*' nastao je odrazom slogotvornoga *ǰ* u samoglasnik *o*, karakterističan za čakavicu: *Koliko je bi **dog** ovaj drugi?* Odraz slogotvornoga *ǰ* prisutno je i u pridjeva *duboko* koji u govoru sela Rudine glasi *diboko*: *Dva, tri metra **diboka**.*

Tendencija jake vokalnosti prisutna je i u pridjevu *logok* u značenju '*lagan*'. Izvorni praslavenski pridjev je „*lǫgъkъ”.²³ Posljednji *gor* u riječi ispao je jer se nalazi u slabom položaju. *gor* u pretposljednem slogu u jakoj je poziciji i on se vokalizirao u samoglasnik *o*, tipičan za dobrinjski kraj. U početnom slogu *gor* je ponovno u slaboj poziciji i trebao je ispasti. Međutim, tada bi nastao zatvoreni slog, što u čakavskom narječju kao sustavu koji teži što većoj vokalnosti nije prihvatljivo. Primjer iz snimke za ovaj pridjev je: *Ali kamik, čo je, moreš ga ćapat z jenun rukun koliko je bi **logok**.*

Preventivna vokalizacija, za razliku od nepreventivne, karakterizira sva tri hrvatska narječja, a primjeri u kojima je ona prisutna jesu *osam*, *daska*, *oganj*, *staza*, *magla*, *van* i slično. Oni polaze od praslavenskog *osam*, *daska*, *jedan*, a šva se u rudinarskom govoru vokaliziralo u samoglasnik *o*. Govornici su potvrdili da upotrebljavaju riječi *doska*, *jedon*, *mogla*, *von*, *oson*, ali i *osan*: *Ovaj siromah dela **jedon** otkos, ja dva. Ako nis zna kosit pusti si **jedon** prst roskosani. Jedon šćap je bi **dog** dva metra koga se držalo v rukah. Prvo se skopala jama cirka **sedan**, **osan** metri širine. Non-stop je morao **ogonj** gorit nutri. Da kada bi jih bura ćapala da ne*

²³https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1ZIURM%3D pristupljeno 24. veljače 2022., 21:17h

*moru poč doma da bi vožgali **ogonj** sprid svoje kućice. Jutron, rano, **stoza** je bila. Da uli ide **von**.*

Refleks prednjega nazala u čakavskim govorima još jedan je primjer alijeteta u ovom narječju. Tipična karakteristika za sve hrvatske govore jest prijelaz prednjega nazala u samoglasnik *e*. Jedan od primjera u kojem se to dogodilo jest broj *pet*, koji se razvio od **pęt*. Prema tome, i u Rudinama se govori: *Pet kilometri tamo pet nazad*. Prednji nazal u čakavskom narječju većinom daje *e*, a samoglasnik *a*, samo po formuli: $j, \check{c}, \check{z} + e > a$. Ovo je prisutno, primjerice, u riječi *jačmik*, to jest, *ječam*. U snimci je zabilježeno *jačmik* jer se razgovaralo o tome kako su ljudi nekada iz Novog Vinodolskog i Crikvenice dolazili na Krk po sijeno. *Palenta, kumpir i jačmik, čo su oni zvali, ozimoc*. Dakle, u razgovoru je istaknuto da se ječam na čakavskom narječju može reći *jačmik*, ali u govoru Rudina koriste isključivo naziv *ozimoc*. *Jačmik* je primjer refleksa prednjeg nazala iz starije faze, a njoj pripada također promjena *jata* iza palatala u *a*, kao u glagolu *kričati* koji polazi od *krikęti*. Ovakav odraz prisutan je u sljedećem primjeru: *Onda bi ja bi zakosne, a otoc bi kriča na me: 'kamo si gjeda?'* Refleks prednjeg nazala prisutan je i u riječi *jadro*: *A iskjučili su zvuk i on je na jadra re po bonaci, bez vetra*. Ovu riječ također karakterizira protetsko *j* koje je dodano kako ona ne bi počinjala sa samoglasnikom. S druge strane, „stražnji nazal je gotovo svugdje dao *u*.“²⁴ Tako se i u Rudinama govori *muž* i *ruka*: *A čo ni to da su Frankopani dali, jer da su dali svojih **muži** va rat kad je rabelo za Frankopana? **Ruku** ovd i na trbuh staviš da ne fulaš*.

Rudinarski govor pripada grupi krčkih govora, a samim time i čakavskom ikavsko-ekavskom dijalektu. „Većinom su dijalekti obilježeni različitošću refleksa *jata*.“²⁵ U ovim govorima prisutan je višeznačni odraz *jata*, koji daje samoglasnik *i*,

²⁴ Lisac 2009: 99

²⁵ Lisac 1996: 45

ali i *e*, što ga čini alijetetnom čakavskom značajkom. Već je u prethodnim poglavljima bilo riječi o refleksu *jata* po kojem je ovaj dijalekt dobio ime. Turk u knjizi *Govori otoka Krka* navodi da se radi o Jakubinskij-Meyerovu pravilu po kojem se *jat* nalazi ispred *t, d, n, l, r, s*, ili *z*, iza kojih mora slijediti *a, o, u* ili \emptyset kako bi *jat* rezultirao samoglasnikom *e*. Ovu su „jezičnu zakonitost [...] nezavisno jedan o drugom utvrdila i u pravilo uobličila dvojica stranih istraživača K. H. Meyer i L. Jakubinski. [...] U ikavsko-ekavskim govorima dvojak je odraz samo u osnovama riječi, a u gramatičkim je morfemima, kao i na apsolutnom kraju riječi redovito ikavski. Prijelazi su se /*ě*/ počeli ostvarivati [...] vjerojatno u prahrvatskome razdoblju.“²⁶ Turk je u knjizi također zabilježila dva slučaja kada pod određenim uvjetima dolazi do refleksa *jata* u samoglasnik *i*, dakle, iza *jata* tada slijedi *t, d, n, r, l, s* ili *z* iza kojih dolaze ostali samoglasnici. Ikavski odraz moguć je i ako iza *jata* dolaze ostali suglasnici iza kojih se nalazi bilo koji samoglasnik. Primjer za ekavski odraz u rudinarskom govoru je, primjerice, *vetar: A iskjučili su zvuk i on je na jadra re po bonaci, bez vetra*. Kada se *jat* nalazi ispred suglasnika *l* također se dobiva ekavski odraz: *Celo selo je bilo na snimanju ka statisti*. Isto vrijedi i kada se *jat* nalazi ispred suglasnika *r*: *To je bila mera*. Do ekavskog odraza dolazi i kada se *jat* nalazi ispred suglasnika *s* ili *z*: *Ako su šli va škodu nikomu va drmun ili va mesto, on bi to vaje ćapa. Onda se stavjalo va športi, pa je bila drvena vida ka je to pritiskala, a potla su šli na železnu vidu*.

Turk razlikuje ikavski odraz *jata* ovisno o poziciji na kojoj do njega dolazi. Ona uočava ikavski odraz u osnovama riječi, to jest, u korijenskom morfemu, zatim u gramatičkim morfemima i na samom kraju riječi u tvorbenim morfemima.

U prvu skupinu ulaze primjeri poput *sprid, zamisit, jist, sidit* i *vridon*. U posljednjem primjeru prisutna je i vokalizacija poluglasa u samoglasnik *o*.

²⁶ Turk 1998.: 24–25

Navedeni primjeri u snimci rudinarskog govora dio su ovih rečenica: *Požar sprid Rudine... Misle je da ti nisi vridon kosit. I udela se kora i zamisi se... Onda bi bili šli na more za škojića, iznad vele rivi va dražicu nać kamike, one šupe, ča su prstaci nutri, i to kuhat i jist. I ta bala bi daje bila njoj na plećih, ali bi ona sidela na tom počivalu i odmarala je tu.* Ikavski odraz u osnovama riječi nalazi se i „u infinitivu na *ėti > it: mislit*, u glagolskom pridjevu radnom: *hode, ime*“, a takvi „su odrazi karakteristični za mjesne govore starinačkoga mikrosustava. U glagolskom pridjevu radnom analogijom na dočetak infinitivne osnove: *miri*“, zatim „ispred ostalih suglasnika bez obzira na samoglasnik iza njih.“²⁷ Navedeno je oprimjereno u govoru Rudina na sljedeći način: *I uli je hodelo va vodu. Da su Jakovari imeli košnje na Jezeru. Daš tamo, zmiri, someje, platiš, na rame i nosi nazad.* Ikavski refleks *jata* prisutan je također kada se *jat* nalazi ispred suglasnika *k, g, h, p, l, tj, l*, kao što je to slučaj u idućim primjerima: *Dok bi čovik somle je rabelo mlit koliko? A ta zemja je čuvala da teplina od japnenice ne biži. Kako ćeš plakat, smih te lovi? I dan-danas ni sol ni bura ne more skinut ča, lipo se vidi ona špica žensko-muško. Na pravu bandu su one mekotini, a na livu bandu kad reš tamo je dolčić. Zove se Franc Uliana jer da su bili mladić i divojka od Jadranova, od Svetoga Jakova, i da njin nisu dali da se žene. Sva srića da mu se ni dalo. Tu kad su nosili z barki gnoj va vrićah. I to su čupali kad bi bili prišli ponedijkom ovd.*

Ikavski refleks *jata* u drugoj skupini prisutan je u gramatičkim morfemima. To se odnosi, na primjer, na lokativ jednine ženskoga roda: *Da je konobi*. Važno je na ovom mjestu podsjetiti kako se u govoru Rudina prijedlozi često ne koriste ispred imenica. S tim na umu, ovu rečenicu treba shvatiti u značenju: 'Da je u konobi.' Ikavski refleks nalazi se kod pridjeva, zamjenica i brojeva koje završavaju na *-ih*, primjerice, u lokativu množine svih rodova: *A grozdovih, trsuh, je tamo bilo*

²⁷ Turk 1998: 26

čega? Ako je negdje vidit po **drmunih** ovce. Nama je bilo malo logje, aš je bi autobus na **Čičićih**. Po **Brestovc**ih ili kadi? Va **onih pletenih** košarah? I oni su to sve na **plećih** nosili od tamo do uvale naše. Zato se sela zovu po teh **trih bratih**. Ikavski refleks **-imi** polazi od **-ěmi**, a nalazi se u instrumentalu množine svih rodova. Primjeri za to u govoru Rudina jesu sljedeći: *A praću son bi udela i ze son smokav suh*ih pa son gađa po Korzu zo **suhimi** smokvami. *Pred svimi*, a nisu oni znali. *Vonene maje z dogimi* rukavi do same kože. *Ja san ša š njimi* za drugu polovicu uključit.

Jat je prisutan u trećoj skupini u tvorbenim morfemima, na primjer **-el**, **-er**: *I to su čupali kad bi bili prišli ponedijkom*. *Onda smo švikali, kosir* i *posić* kitu. Također u infinitivnim osnovama **-e-(ti)/-i-(ti)**: *Tu je počelo gorit*. *Ozimoc mlit* na *Crikvenicu*. *Va Kras* nisu smeli ni *smrdit*. *Ako je negdje vidit*. *More tić proletit*. Zatim u prezentskim osnovama i u reliktima gramatičkog morfema duala: *Ja ti se va to ne razumin*. *Dvisto* let. *Kako dvi* vele kuće. *Dve* ure. *Jat* se nalazi i u dočetnim tvorbenim morfemima priloga: *Su scureli doli*. *Va brdo nosit gori*. *Kadi je to bilo?* *Ča je sprid nas ovdi* sto metar. *Nikda su svi ovde* imeli ovce. U trećoj skupini nalaze se i priloz i brojevi. Neki od primjera prisutnih u snimci jesu: *Opet potla va brdo nosit gori*. *Ja i on smo bili gori* na kamionu. *Su scureli doli* i *onda va toš*. *Doli* je bila škuja pušćena kudi se je stavjalo drva nutor. *Kadi* je to, još od *Brestovcov* prema naprvo? *Ovdi* su je zatvarali: 'hodi po ovce'. *Kako dvi* vele kuće. *Staviš dva-tri* jaja, *dvi* šaki sira, *jenu* muki. *I na obi dvi* rupe krv. Također je važno napomenuti da se ova „zakonitost nigdje ne provodi stopostotno.“²⁸

„Na omanjem području krčkih starosjedilaca, Grobnika i zone od Bakarca do Novog došlo je do sažimanja **-ěje** u tipu **zeľje** u **ě**, s time da je **ě** dalo **i**: Dobrinj: *uli*

²⁸ Lisac 2009: 96

'ulje', *zeli* 'bodulsko zelje', ali „ima odstupanja, npr. *zdravje*.“²⁹ Na snimci rudinarskog govora moguće je čuti sljedeće primjere: *Bilo je kumpira, čenice, frmentuna, ozimca, zela... To je bilo uli pravo. E da je to krivo ča je še na Gospoju od zdravja.*

4.2. Konsonanti

U ranijim poglavljima ovog završnog rada rečeno je kako je u govoru Rudina prisutna vrlo izražena tendencija jake vokalnosti, a radi se o značajci koja je karakteristična za cijelo čakavsko narječje. Iz tog razloga, čakavski dijalekti nastoje smanjiti broj konsonanata u svom jezičnom sustavu, a to čine na dva načina: depalatalizacijom i cakavizmom. Druga značajka nije svojstvena govoru sela Rudine, već govoru Baške na otoku Krku. Iz tog razloga, o njoj u daljnjem tekstu više neće biti riječi. S druge strane, depalatalizacija jest u govoru Rudina zamjetljiva. Ona obično obuhvaća suglasnike *ʃ* i *ɲ*, međutim, u rudinarskom govoru prisutni su jedino primjeri koji se odnose na *ʃ*. Tako se ovdje neće pronaći primjeri poput *ogon*, već *ogonj*: *Da kada bi jih bura ćapala da ne moru poč doma da bi vožgali **ogonj** sprid svoje kućice i onda bi ovi z domi videli da gori **ogonj**.* Primjere u kojima je prisutno depalatalizirano *ʃ* često je moguće zapaziti, kao i u čakavskom narječju općenito. Suglasnik *ʃ* u toj pojavi odražava se u *j*, a nikada *l*. Primjeri u govoru Rudina koji potvrđuju navedeno jesu sljedeći: *Znači da joj to seno ipak ni naškodilo koliko su se **judi** mučili, a opet su čuda živeli. On je tebe da ti nisi za kosit, a potla je ispalo da ti **boje** kosiš od njega. Da **boje** rodi. Ja pun **voje** kosit. Zo Čižić su jutron **pejali** je do Marijeva dolca i zignat je v Okjuč, večer lončaricu **spravjat** i doma **pejat**. Evo, ti se još **domišjaš** kada je to bilo sve delano. Ono čo se zabije va **zemju** kad se kjepa kosa je babica. A gromača je velika oko **hijadu** pesto kubik. Isto bi prišo gvardijan, uhapsio ovce, **otpeja** ih va zatvor. Da su to našli, da*

²⁹ Isto, str. 99

je bila **divja** smoki, da je rasla. A reci mi, kad se re od Rudin prema **Omišju**... Daš tamo, zmiri, **someje**, platiš, na rame i nosi nazad. Klaudije va **Veji**, on je bi isto.

Dalibor Brozović depalatalizaciju uvrštava u grupu kojoj pripadaju, između ostalog, i fonetske neutralizacije dočetnog *-m* u *-n*, što je jedan od alteriteta čakavskoga narječja jer se još može pronaći i u štokavskom narječju. „Tradicionalno se te pojave zovu dalmatinizmima, ali bolje im odgovara naziv adrijatizam“, a „prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*“ odvija se „u nastavcima i nepromjenjivim riječima.“³⁰ Ova značajka prisutna je u prvom licu jednine prezenta, instrumentalu jednine i dativu množine imenica i zamjenica. Neki od primjera u govoru Rudina jesu: *Tu son bi šesnajst, sedamnajst let. To pamtin... On govori: 'daj da ja tu kosu vidin.'* *Ne moren se sad domislit kadi je... Pililo se je zo šegacon. Samo zo šakun rabi delat. I onda zomeš von, to razmuliš z rukami, z lupatun. I da su z barkun hodeli. Nigda se siklo drva sikurun i kosoron. Kosilo se je s kosun. Ali kamik, čo je, moreš ga ćapat z jenun rukun koliko je bi logok. Koliko puti rabi z veslon zamahat za poč priko kanala. Štropilo se je trsi š njin. I da njin nisu dali da se žene. Pred deset let kad son ja š njun ćakula. Pos nan laje aš smo mu skrili balu.* Prijelaz iz dočetnoga *-m* u *-n* prisutan je također na dočetku nekih nepromjenjivih riječi, što je vidljivo na primjeru: *Mi smo nosili čenicu i ozimoc mlit na Crikvenicu. Ovako, prvo se skopala jama cirka sedan, osan metri širine. Ono jeno leto ovi je sedandeset komadi potamanil. Praščinu sa sto osandeset kil.* „Od općečakavske pojave odstupa jedino mjesni govor Omišlja koji u svim kategorijama zadržava dočetno *-m*.“³¹

Neizmijenjeno finalno *-l* još jedan je alteritet čakavskog narječja. „Suglasnik /l/ na kraju sloga čuva se u dobrinjskom i vrbničkom govornom tipu u kategorijama

³⁰ Brozović 1988: 84

³¹ Turk 1998: 44

imenica, pridjeva i priloga, dok je u omišaljskom govornom tipu izražena tendencija njegova gubljenja.³² Govor Rudina u ovoj se značajci podudara s mjesnim govorom Dobrinja. Navedeno potvrđuju sljedeći primjeri: *I onda smo šli nutor i ze son komad žili van i pokaza mu **dolčić** i do kuda je. Ulikvi se pobiralo i stavjalo domo va **moštel**. Dve i **pol**, tri ure. I dan-danas ni **sol** ni bura ne more skinut ča. Razmurit aš su bili športi od konopa, ovako ko prst **debel** ka i ja čo ovo pleten. Otoc je hode z voli, ja son mora držat lopatu i ako bi se **vol** dignu rep - brzo stavi lopatu.* „U glagolskom pridjevu radnom muškog roda dočetano *-l* je u omišaljskom i dobrinjskom tipu generalno dokinuto, dok je u vrbničkom govornom tipu očuvano.“³³ Ovakva redukcija finalnog *-l* u rudinarskom govoru je u snimci zabilježena u ovim rečenicama: *A od znutra je **bi** kamik. On je **bi** vrhunski kosoc. Nis zna ča bi **gana**. Ni **hte** nikad priznat da je to on **bi**, ali više ni **hode** strašit. On je **ime** po hijadu, tonu grozdova. To je malo opasna turistička promidžba od ke si ti **mogo** nastradat. A doma da se je jadi, aš da ni niki **ote** s njim poč pobirat. Na Plišivicu bi bi **prišo**. Me **pusti**. Onda su gasili bili ka dičina, bi **reko**. Onda son ja **šo** tamo. Da su ga prinesli na voltu i **umr** je. Dvi kosi je **ze**. Prvo vrime je bilo da se je prala vona, ostrić ju, na mori oprat, doma va vodi ju oprat i onda ju kosmat i prest na maliner, se je **zva**, maliner.*

Još jedna značajka čakavskog konsonantizma općenito tiče se fonema /ć/. Dosadašnjim istraživanjima čakavskih govora utvrđeno je sljedeće: „Čakavsko je ć veoma meko, slično ruskom ili češkom *t'* jer je i kod jednog i kod drugog 'palatalni element nešto jači', te se upravo po tome 'čakavci jako razlikuju od štokavaca i kajkavaca'.“³⁴ Moguće ga je čuti u primjerima kao što su *noć, ćeš, svića, vrića...* Na primjer, u sljedećim rečenicama: *Strašili su me da ne ren po **noći**. To su zvali **svića**.*

³² Turk 1998: 45

³³ Turk 1998: 45

³⁴ Moguš 1977: 65

Uć me nećeš. Tu kad su nosili z barki gnoj va vrićah. Turk u knjizi *Govori otoka Krka* u ovoj skupini razlikuje i primljenice te navodi primjere, kao što su *ćapat* ili *ćakulat*. U snimci rudinarskog govora prisutni su ovi primjeri: *Pred deset let kad son ja š njun ćakula. I čekan za šmrkujicun, i kad je priša blizu do mene ćapa san za nogu i skoči je va zrak.*

Odrazi su primarnih skupova *t'(< *tj) > ć i *d'(< *dj) > j. Iz tog razloga čakavci ne će reći *tudi*, već *tuji*. Takav primjer prisutan je i u govoru Rudina: *Ako su isto šli va tuji drmun?* Određene suglasničke skupine prisutne u svim čakavskim pa i u krčkim govorima također su prošle svoj razvoj iz praslavenskog jezika. Skupine *stj i *skj razvile su se u *št' koje se u čakavskom narječju reflektira kao šć. Zato se i u govoru Rudina može čuti *šćap*, a ne *štap*: *Ki je čo ime, kožu kakovu stavit i tanki šćap vezat na špag na cirka petnajstak, dvajset centometri.* Čakavski se govori zbog ove značajke smatraju dijelom šćakavskih govora. Skup št posljedica je i posuđenica. Na čakavsko govorno područje velik utjecaj imala je romanska kultura. Zato se romanska riječ *storia* u čakavskom narječju afirmirala kao *štorija*. To je slučaj i u govoru Rudina: *Od Biserujke to je štorij sakakovih.* Ovo je primjer jednog razvoja skupa št, dakle, iz posuđenica. Drugi razvoj ovog suglasničkog skupa polazi od staroga skupa čt. Tako je riječ *pošten*, koja se danas nalazi u govoru Rudina, nekada glasila *počten*. Ipak, št se podrazumijeva kao noviji suglasnički skup, jednako kao i skupovi šp i šk, za koje se također može reći da su u čakavsko narječje prodrijeli pod utjecajem talijanskog jezika. Primjerice, talijanska riječ *schiena* u čakavskim govorima postala je *škina*, dok se je riječ *sporco* afirmiralo u ovim govorima kao *šporko*.

Za govore Krka, to jest, za arhaično-konzervativni model, u suglasničkim skupinama prisutne su i ove pojave: „zamjena afrikate manje napetim frikativom ili sonantom, č > š, [...] dokidanje fonetski napetog okluziva ili njegova zamjena

manje napetim suglasnikom u unutrašnjem zatvorenom slogu, [...] dokidanje ili zamjena inicijalnoga suglasnika u suglasničkoj skupini.³⁵ U govoru Rudina iz tog je razloga prisutno *maška*, umjesto *mačka*: *Ajmo tamo, aš će maški pojist sir*. Dokinut je fonetski napet okluziv u riječi *petsto*, koja u Rudinama glasi *pesto*: *Va Čižićih ča ja pametin je bilo hijadu pesto*. Također je dokinut početni suglasnik u skupu *pt*: *Jer su tumačili da mora bit ulikvi red kada more tić proletit skroz*. Isto vrijedi za promjenu iz glagola *hote* u *ote*: *Aš da ni niki ote s njin poč pobirat*. Riječ je o alijetetnoj značajci čakavskog narječja: slabljenju šumnika, to jest afrikata i okluziva, na dočetu zatvorenoga sloga. Čakavsko narječje ima tendenciju smanjivanja konsonanata, a ovim postupkom napetiji šumnici zamjenjuju se manje napetima, zbog „teorije lakšeg izgovora“.³⁶ Zatvoreni slog u čakavskom je narječju smatran teškim za izgovor. Ova pojava vezana je također uz praslavenski zakon o otvorenim slogovima. Naime, riječ *mačka*, to jest *mačak* u nominativu jednine prvobitno je glasila **mačəkə*, a ispadanjem poluglasa koji je bio nositelj sloga, došlo je do zatvorenog suglasničkog sloga *čk*, što za čakavsko narječje nije prihvatljivo. Ono teži vokalima jer nisu napeti i zrak prolazi nesmetano kad ih se izgovara, zatim je nešto više napet poluvokal *j*, još napetiji jesu sonanti, a najnapetiji jesu šumnici, jer zrak prolazi teže pri njihovom izgovaranju. Unutar šumnika su frikativi najmanje napeti, a afrikate jesu najnapetiji suglasnici i to pogotovo vrijedi za suglasni *č*. Okluzivi se nalaze unutar šumnika između ove dvije krajnosti. Slabljenje šumnika provodi se kroz već spomenuta tri različita stupnja.

Riječ *mačka*, odnosno *maška* ubraja se u prvi stupanj u kojem se afrikate zamjenjuju frikativima, to jest manje napeti šumnici dolaze na mjesto napetijih. Ovo se može oprimjeriti na temelju riječi *kči*. Ovdje je prisutna „spirantizacija

³⁵ Turk 1998: 64

³⁶ Moguš 1977: 80

prvoga od dvaju prekidnih suglasnika“, što rezultira s *hći*.³⁷ Dakle, okluziv *k* zamjenjuje se manje napetim frikativom *h*. Na primjer: *Ona ima hćer*. Drugi stupanj slabljenja šumnika u zatvorenom slogu u rudinarskom govoru nije oprimjeren. Stanovnici ovog sela reći će *podne*, *potkova*, ali ne *polne* ili *polkova*, što su rezultati slabljenja šumnika. Riječ *ptić* ubraja se u treći stupanj slabljenja šumnika u kojem se udaljeniji kosonant reducira i nastaje *tić*. Isto vrijedi za *petsto* i *pesto* te za *pšenicu* koja se u govoru Rudina očituje kao *čenica*, ali ne prelazi u *šenica*: *Mi smo nosili frmentun, čenicu i ozimoc*. Riječ *svako* u mjesnom govoru Rudina glasi *sako*, dakle suglasnik *v* ovdje je reduciran, sukladno trećem stupnju slabljenja šumnika na dočetu zatvorenog sloga. Isto vrijedi za ostale riječi izvedene iz *sako*, poput *svakakvih*, *svakako*. To dokazuju sljedeći primjeri: *Od Biserujke to je štorij sakakovih*. *Počivali su tu, sako nekoliko je tih počivala*. *Nisi ime za gaće kupit pa je bilo sakako*. Jednaka pojava u govoru Rudina zahvatila je i riječ *ruksak*, u kojoj je reduciran prvi suglasnik u *ks*, što je rezultiralo s *rusak*: *Jutron se stat na tri ure i rusak na rame i kosor*. Također je u *dn* u riječi *jednom* i njoj sličnim izrazima reduciran suglasnik *d*: *Kad se pride z mora, to su visoke steni, čo ne, jeno, četri-pet metar*. *A jena glumica popila bi bila*. *Staviš dva-tri jaja, dvi šaki sira, jenu muki*. *Jeno tri milimetra moraš stlić*.

„Struktura *sə* kao prijedlog i prefiks ima u govorima arhaično-konzervativna modela nekoliko evolutivnih inačica: *sə > zo* ispred frikativa /s/, /š/, /z/ i /ž/ u dobrinjskome govornom tipu, [...] *sə > so* u pojedinim leksemima u dobrinjskome govornom tipu.“³⁸ Sve što je na ovom mjestu navedeno za dobrinjski govor vrijedi također za govor Rudina: *Su judi zikopali zo zopralicami zo zemje da bi dobili zemju ku moru obrađivat*. *Ti pedolozi su tumačili, pa sam im reko da zo sun školun*

³⁷ Brozović 1988: 83

³⁸ Turk 1998: 48

ne znaju ništa. **Zo** Čičić su jutron pejali je do Marijeva dolca. Pililo se je **zo** šegacon. I onda su me spravili tamo va hlad, nosi vodu **zo** štirni. **Z** bruson pasaš i kad se zdere ponovo. Onda se potla počelo z voli. Onda je bila lopata drvena i ćapaš z lopaton. Moreš ga ćapat z jenun rukun. On je z Poljske vide da... Pridu z puškami i daj blago. I kad se pride z mora te crteži su sinjani u razini barke. Poć na Crikvenicu va malin da se **someje**. Turk u knjizi *Govori otoka Krka* navodi kako se skupina *-ъje odražava u *i* te daje primjer zbirnih imenica, između ostalog, „uli“.³⁹ U govoru Rudina: *Da uli ide von*. Konsonantski sustav sela Rudine zadržava stari suglasnički skup *čr* koji ne prelazi u noviji skup *cr*. Ovo je jedna od značajki po kojoj je vidljivo da govor Rudina pripada starinačkim govorima otoka Krka. U Rudinama će se tako reći *črn* i *črišnja*, namjesto *crn* i *trešnja*. Stari konsonantski skup *čr* uočljiv je i u prezimenima ljudi koji dolaze iz ovoga kraja: *I sad pokojni Osip Črnčić, ovaj...* U muškom imenu *Osip* koje polazi od *Josip* moguće je uočiti reduciranje poluvokala *j*. Pridjev *čovjen* polazi od praslavenskoga izraza „*čъrvenъ“.⁴⁰ Dakle, nije prihvaćen noviji skup *cr*.

Iz ishodišnog *izъ su se dvojakim fonološkim promjenama razvile dvije inačice, obje u funkciji prijedloga i prefiksa. U svim ovim govorima redukcijom inicijalnog samoglasnika i poluglasa *izъ > z, s pozicijskim inačicama *s*, *z*, *š*, *ž*, [...] dobrinjsko-vrbničkom tipu metatezom i redukcijom poluglasa *izə > zi. [...] U funkciji prefiksa inačice /z/ i /zi/ mogu dolaziti u jednaku fonološku okolicu. [...] Omišaljski govorni tip ne poznaje inačicu /zi/.⁴¹

U govoru Rudina navedeno se očituje u sljedećim primjerima: *A isto je bi tu dužini, možda i daje, ali je trebalo znat s tim stlić. Od koga je udelana ta vela gromača su judi zikopali zo zopralicami zo zemje. Zo Čičić su jutron pejali je do*

³⁹ Turk 1998: 49

⁴⁰ <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> pristupljeno: 24. veljače 2021., 21:02h

⁴¹ Turk 1998: 49–67

Marijeva dolca i zignat je v Okjuč. Onda molat i te športi zisut opet na tla. Da se zipere uli.

Još jedna jezična pojava koja se tiče konsonantizma u čakavskom narječju jest disimilacija. Turk ovu pojavu objašnjava na sljedeći način: „Kontaktom su disimilacijom zahvaćene sonantne skupine, a distantnom pojedinačni sonanti.“⁴² U snimljenom rudinarskom govoru moguće jest primijetiti primjere za kontaktnu disimilaciju, i to u riječi *gumno*, koja u ovom krčkom govoru glasi *gumno*, kao što je vidljivo iz primjera: *Gumno je služilo nekad za ozimoc, čenicu stlić*. Turk također piše o dokidanju samoglasnika. Ovo je „relikt prajezičnog 'zakona otvorenih slogova““, a prisutno je, na primjer, „u domaćim riječima, a osobito u riječima stranog podrijetla: u glagola „*ići*“ ili u riječi „*Merika*“. Primjeri za ovu pojavu zabilježeni su u snimci govora Rudina: *Onda je bi niki čo je ime traperice merikanske. Son ša doktoru. E da je to krivo ča je še na Gospoju od zdravja. I onda son ja šo tamo vidit kako to snima i čo delaju*. Ipak, dokidanje samoglasnika nije u snimci dosljedno provedeno, pa se na nekoliko mjesta mogu čuti sljedeći primjeri: *A od sirotinje ki je moga dobit od Amerike traperice ka da si mu da avion. Iša san u školu na Sužan*. U konsonantskom sustavu čakavskog narječja *dž* se zamjenjuje sa *ž*, između ostalog i „u posuđenicama: [...] *žurnada* (=nadnica, dnevnicica, tal. *giornata*)“: *Žurnada kosit je bila pesto dinari, a kopat je bila dvistopedeset*.⁴³

⁴² Turk 1998: 32

⁴³ Turk 1998: 43

4.3. Akcentuacija

Mjesni govor Rudina kao jedan od govora koji po podjeli Marije Turk pripada arhaično-konzervativnom modelu starinačkog mikrosustava sadrži mnoge konzervativne jezične značajke, a neke od njih već su navedene u poglavljima koji su prethodili ovom. Kada je riječ o akcentuaciji, za rudinarski govor ovo je još jedna od njegovih većinom konzervativnih značajki. Milan Moguš vrši podjelu čakavskih dijalekata s obzirom na početni akcenatski sustav u praslavenskom govoru. Vodeći se kriterijem podudaranja ili odudaranja suvremenih naglasnih obilježja s izvornim akcenatskim sustavom, Milan Moguš u čakavskom narječju razlikuje četiri različita tipa naglasnih sustava: stari, stariji, noviji i novi. Osnovna čakavska akcentuacija podrazumijeva tri naglasna, dakle, dugosilazni, kratkosilazni te neoakut na starim naglasnim mjestima uz prisustvo prednaglasnih i zanaglasnih duljina. Takav tip akcentuacije Moguš naziva starim, upravo zbog konzervativnih obilježja. „Osnovna čakavska akcentuacija ujedno je i najstarija štokavska, ona u govorima slavonskog dijalekta.“⁴⁴ U drugu skupinu starijih naglasnih tipova koji su obilježeni prisustvom metatonije, Moguš uvrštava i određene krčke govore. Stariji tip akcentuacije u kojem još uvijek prevladavaju konzervativna naglasna obilježja svojstven je, između ostalog, mjesnom govoru Rudina. Treću skupinu novijih tipova karakterizira djelomična metataksa koja se u potpunosti ostvaruje u četvrtoj naglasnoj skupini novih tipova.

Govor Rudina uvršten je u skupinu starijih naglasnih tipova jer zadržava većinu konzervativnih akcentuacijskih obilježja. Neka od njih jesu prisustvo prednaglasne i zanaglasne dužine. Primjer prednaglasne dužine u snimci govora Rudina: ***Gūvnò** je služilo nekad za ozimoc, čenicu stlić, jer ispočetka bi se bilo stalo va **gūvnò**. Ne smi va loktu se micat **rūkà**. Pokojna **sūsedà** je govorela: Mare,*

⁴⁴ Lisac 2009: 23

....I Kuzma, ovo čo je sad **kūpī** na Rudinah... Rabi stonjit kosu da bude toliko **tōnkà** da se ne vidi oštrica. Zanaganasnu je dužinu pak moguće u snimljenom materijalu čuti na sljedećim mjestima: *A to je bilo va četverici ili je bilo va mošteli mi to grozdōvī? Īmān i ja sad konobi batići, to se je zvalo babica. Ovo je već bilo modernije, poč na Crikvenicu va mālīn da se someje. More se prit do njih z bār kūn. Po čemu vidiš, je muška ali žēnskā?* „Zanaganasne su duljine prema podrijetlu starije i novije. [...] Stare zanaganasne duljine na starim distribucijskim mjestima zapravo su vrlo rijetke u suvremenim govorima. Svojtvene su [...] govoru [...] Dobrinja i sela oko Dobrinja na otoku Krku.“⁴⁵

Bez obzira na prednaglasne i zanaganasne dužine, govor Rudina, kao i većinu govora koji pripadaju ikavsko-ekavskom dijalektu, karakterizira dvoakcenatski sustav, a ne troakcenatski. Dakle, riječ je o dva naglasaka, točnije o dugosilaznom i kratkosilaznom, kao što je to bilo moguće uočiti u prethodnim primjerima. Upravo zbog ove karakteristike govor Rudina pripada starijim, a ne starim akcenatskim naglasnim tipovima. Do ovog obilježja došlo je „putem utrnuća opreka između ~ i ^, tj. postupnim prijelazom ~ u ^.“⁴⁶

Prijelaz starohrvatskog akuta u dugosilazni naglasak smatra se jednom od evolucijskih značajki ovoga govora. Po podjeli W. Vermeera i K. Langstona govor Rudina pripadao bi sjeverozapadnom dijelu čakavskog narječja, koji karakterizira neocirkumfleks u najmanje jednoj kategoriji. Dalibor Brozović pak s obzirom na metatoniju dijeli čakavsko narječje na sjeverozapad i jugoistok. Sjeverozapadu pripadaju govori koje obilježava sjevernočakavska metatonija, svojtvena i govoru Rudina.

⁴⁵ Lukežić 1990: 41

⁴⁶ Moguš 1977: 55

Neocirkumfleks ostvaruje se u dvjema temeljnim kategorijama: prezentu glagola i određenom liku pridjeva. [...] Neocirkumfleks dolazi samo u onih glagola s tematskim vokalom *e*, [...] s naglaskom na infinitivnoj, prezentskoj i imperativnoj osnovi, [...] koji u prezentu imaju naglasak na zadnjem ili jedinom vokalu osnove. Na primjer: *kupovàt* : *kupûje*. Imaju ga i oni pridjevi koji su dijelom naglasnog tipa sa stalnim mjestom naglasaka na osnovi ili tipa sa pomičnim mjestom naglasaka na osnovi i nastavku. Tim pridjevima silina je obvezatno na zadnjem vokalu dvosložnih ili višesložnih osnova.⁴⁷ (op. autora)

I dugosilazni i kratkosilazni naglasak mogu se nalaziti u bilo kojoj poziciji u riječi, bilo da se radi o inicijalnom slogu, medijalnom ili finalnom. Kratkosilazni akcent zabilježen je u snimci govora Rudina na sljedećim mjestima na inicijalnom slogu: *Onda se je gradi zid pedeset, šezdeset centometri od kàmika zgoru do površine. Tamo je bi ovi māltn. Onda vodi kuhane pole po njoj, pa drugu na mèsto pa opet vodu da uli ide von.* Na središnjem slogu kratkosilazni naglasak oprimjeren je u ovim rečenicama: *Napilit četire-pet metar. A to je bilo va četverici ili je bilo va moštelimito grozdövī? A jesu njin, čo kapùli stavjali? I ja jutron priden, s kobìlom son ša tamo priko luga, hoćemo sić – ne gre. Ja gren konòbu: nema ga. I to su čupali kad bi bili prišli ponedijkom ovdì. Snaha se reče po domaću nevèsta. Pokojna susèda je govorela: Mare,... Onda se stavjalo va športi, pa je bila drvena vida ka je to pritiskala, a potla su šli na želèznu vidu.*

Slijede primjeri kratkosilaznog naglasaka na posljednjem slogu u govoru Rudina: *I sad je na guvni ono drvò vosrid, kadi su bili voli veženi. Gūvnò je služilo nekad za ozimoc, čenicu stlić. A gasilo se je to živo jāpnò i stavjalo se va japnenice i čuvalo se ga va jame ke su se zvali japnenice. Nis ja kafè nosi, nego son ja va zahod zaneso v ormarić rakiju. I dela konòp mali. Zove se Franc Uliana jer da su bili mladić i divojka od Jadranova. Pitam mater: 'kadì je otòc.' Ne smi va loktu se*

⁴⁷ Zubčić 2017: 71–137

micat rŭkà. Celo selò je bilo na snimanju ka statisti. Ovaj siromàh dela jedon otkos, ja dva. To je požar bi, bar čo su vatrogasci ustanovili, da su našli stoklò.

Rečeno je da se dugosilazni akcent također nalazi u bilo kojem slogu u riječi. Primjeri za početni i ponegdje jedini slog jesu sljedeći: *Po tri žurnadi na dān bi uspeli pokosit. A hōjevi to je obavezno bilo, čo ne, od voni? I po onom jakom sōncu. A crīkve ni bilo zada? Dakle, kameni ka je poslagano kadi su oni počivali dok su nosili ili to seno ili taj gnōj posle nazad va mesta od svojega. Ona ima hći. I kad se prīde z mora te crteži su sinjani u razini barke. Si ti bi kad je ono bilo predavanje Svētom Vidi. Ki je čo ime, kožu kakovu stavit i tanki šćap vezat na špag na cirka petnajstak, dvâjset centometri. Govoreli su stârī da uliki ča više visi da više navisi. Dugosilazni naglasak snimljen je u medijalnom slogu u ovim rečenicama: Čekaj, po domâcī ganaj. Samo to rabi znat da se ne udelaju mihīri. Zove se Franc Uliana jer da su bili mladić i divōjka od Jadranova. Na finalnom slogu dugosilazni naglasak oprimjeren je u snimci na ovaj način: Ime je ovdī ka gaće s purankami, ime je na centurīn. Ako nis zna kosit pusti si jedōn prst roskosani. Palenta, kumpīr i jačmik, čo su oni zvali, ozimoc. Ime son osamnâjst let.*

Osim sjevernočakavske metatonije, u starinačkim krčkim govorima prisutne su i druge pojave. „Sporadične su promjene: metatonija ispred sonanta u zatvorenom slogu, [...] dezoksitoneza [...], prebacivanje siline na proklitiku naslijeđeno iz prajezika.“⁴⁸ Ove karakteristike nisu uvijek prisutne. U snimljenom govoru Rudina metatonija ispred sonanta u zatvorenom slogu u riječi *ogonj* nije provedena. Stanovnici ovog sela tu riječ izgovaraju s kratkosilaznim naglaskom, a ne s dugosilaznim akcentom. S druge strane, u govoru Rudina naglasak je pomaknut s posljednjeg sloga na prethodni u riječima *kako* i *onda*: *Kàko je hode va školu. I ônda san čuva ovce poli bori i napasa od šest let.* Kod intervjuiranih

⁴⁸ Turk 1998: 54–55

govornika proklitika nije uvijek nositelj naglasaka. Tako će ona biti naglašena u sljedećem primjeru: *S tim se pejalo nà more i onda va barku i va Kačijak.*

Primjeri naglasaka u starinačkim govorima otoka Krka od velike su važnosti upravo zato što zadržavaju gotovo sva stara naglasna obilježja. Tomu je razlog što, akcent, „i kad se modificira, pouzdano slijedi zakonitosti sustava kojemu je inherentan [...], a kao pojava najfrekventnija u govoru, ima prednost pred drugim strukturalno jednako važnim elementima.“⁴⁹ Naglasak je ono po čemu se razlikuju jezici, narječja i govori, pa tako on postaje razlikovna značajka i govora otoka Krka. Dok starinački govori poput Dobrinja i pripadajuće mu okolice zadržavaju naglasne karakteristike koje navode na izvorno stanje akcenta, govori poput dubašljanskih novijeg su tipa.

⁴⁹ Lukežić 1990: 31

5. Zaključak

Provedenom analizom snimke govora Rudina potvrđeno je kako ovaj mjesni govor pripada krčkoj čakavici prisutnoj na dobrinjskom području otoka Krka. Rezultati također ukazuju na otprije poznatu činjenicu da ovaj govor pripada grupi starinačkih govora otoka Krka, kako ju je nazvala Turk, a naziv su stekli upravo do danas zadržanim arhaičnim svojstvima u govoru.

U prvom dijelu ovog završnog rada najprije je dan osvrt na brojna istraživanja govora Dobrinja i njegovih okolnih sela. Činjenica da je prvo istraživanje proveo Ivan Milčetić već 1895. godine dokazuje zainteresiranost dijalektologa za govore otoka Krka koja je još uvijek prisutna. U odnosu na upitno-odnosnu zamjenicu moguće je na ovom području izdvojiti čak četiri tipa čakavštine, ali se ovaj završni rad proučavajući govor Rudina usredotočio prije svega na krčku čakavštinu.

Čakavsko narječje odlikuje se težnjom prema povećanom broju vokala, nauštrb konsonanata, pa njega obilježava tendencija jake vokalnosti, a alijetetna značajka mu je nepreventivna vokalizacija poluglasa koji se nalaze u slabom položaju. Zamjenica *čo* rezultat je takve jake vokalnosti. Ona je karakteristična za govor Rudina i za njega je to izvorni tip ove zamjenice. Ipak, ponekad se u snimljenom govoru može čuti i zamjenica *ča*. Moguće je da je riječ o jezičnom miješanju zbog prostorne blizine dobrinjskog govora s onima na zapadu i jugozapadu otoka Krka.

U poglavlju o vokalima proučen je ikavsko-ekavski refleks jata tipičan za ovo područje, zatim refleksi prednjeg i stražnjeg nazala na temelju kojih je ustanovljeno da prednji nazal i u ovom govoru ima alijetetna obilježja, dok se stražnji nazal razvio u samoglasnik *u*. Zatim je riječ bila o slogotvornom *r* i o

slogotvornom *l*, te je zaključeno kako prvi zadržava u govoru Rudina svoju funkciju, dok se drugi vokalizira u *o*.

Čakavsko narječje nastoji umanjiti broj konsonanata u svom sustavu, a ova se težnja u govoru Rudina ostvaruje depalatalizacijom, slabljenjem šumnika na dočetu zatvorenog sloga, izostankom fonema *đ* i *dž*... Za ovaj govor karakteristična je upotreba adrijatizma, gubitak finalnoga *-l* i tipično čakavsko *ć*. Arhaičnost se potvrđuje u zadržanom skupu *čr*, iako su prisutni i noviji suglasnički skupovi. Također su u rudinarskom govoru potvrđena obilježja šćakavštine.

Akcentuaciju Milan Moguš dijeli na četiri različita tipa, a govor Rudina pripada starijem naglasnom tipu jer je poput ostalih starinačkih govora otoka Krka obilježen metatonijom. Riječ je o dvonaglasnom sustavu koji čine kratkosilazni te dugosilazni akcent koji se mogu nalaziti u bilo kojem slogu u riječi. Jedna od arhaičnih značajki akcentuacije u govoru Rudina jest zadržavanje prednaglasnih i zanaglasnih duljina.

Nakon provedene analize snimljenog materijala, zaključuje se da govor Rudina karakteriziraju arhaična i druga obilježja krčke čakavice. Usprkos tomu, u malom broju primjera moguće je primijetiti prodor obilježja standardnog hrvatskog jezika.

6. Popis literature

- Bozanić, Anton, *Dobrinj i dobrinjsko područje*, Općina Dobrinj, Dobrinj, 2013.
 - Brozović, Dalibor, *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1988.
 - Langston, Keith, *Čakavska prozodija*, Matica hrvatska, Zagreb, 2015.
 - Lisac, Josip, *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1996.
 - Lisac, Josip, *Hrvatska dijalektologija 2. – Čakavsko narječje*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
 - Lukežić, Iva, *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1990.
 - Meyer, Karl, *Čakavština otoka Krka*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996.
 - Milčetić, Ivan, *Čakavština Kvarnerskih otoka*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1895.
 - Moguš, Milan, *Čakavsko narječje-Fonologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
 - Turčić, Branko, *Sedmoškojani – prvi čakavski rječnik*, Adamić, Rijeka, 2002.
 - Turk, Marija – Lukežić, Iva, *Govori otoka Krka*, Libellus, Crikvenica, 1988.
 - Zubčić, Sanja, *Neocirkumfleks u čakavskom narječju*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2017.
 - Zubčić, Sanja – Vranić, Silvana, *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću*, u: A. Bičanić, *Povijest hrvatskog jezika 5*, Croatica, Zagreb, 2018, str. 525–574.
- Internetski izvori
- <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>

7. Prilozi

Primjer govora Rudina⁵⁰

R: Kako se je japno nigda delalo?

I: Ovako, prvo se skopala jama tu cirka sedan, osan metri širine. Dva, tri metra diboka.

I: Onda se je gradi zid pedeset, šezdeset centometri od kamika zgoru do površini. Od površine se je kolce stavilo i plelo sa drvon debjine sedon, oson centometri. Od kolca do kolca...

R: Se zid udela od drva. Od pletenog drva.

I: A od znutra je bi kamik. To je bilo zvani plet. Do toga se je delala gromača. Suhozid. Između ovoga plota, toga pletenoga, se je zemja stavila i šla je zgoru u vis pet, šest metri.

R: Između plota i te gromače se stavila zemja da ne zgori plot od toplini kada se...

I: Da se ne hladi... Ta zemja je čuvala da toplina od japnenice ne biži, aš kroz gromaču bi ušla toplina, i onda je još ta zemja odzgora čuvala...

I: Udela se privolt.

R: A čo gori, od kamika se udela privolt?

I: Od kamika privolt. Koliko je to jako bilo, dva, tri metra bilo kamena potla gori složeno. I onda se je palila. Doli je bila škuja puščena kudi se je stavjalo drva nutor. Deset, dvanajst do osamnajst dan. Non-stop.

R: Non-stop je morao ogonj gorit nutri da bi se kamik pretvori va japno. Da ga speče.

⁵⁰ Imena govornika, Rudolfa i Ivana Brnića, označena su kraticama.

I: Gori bi bi ša povuč pletu i vidiš – žeravica. Kamik je, ali je žeravica.

R: Kamik bi bi čovjen kako žeravica.

I: Onda se pustilo da se ohladi, jer bilo je malo rukavic. Onda se to zimalo. Ali kamik, čo je, moreš ga ćapat z jenun rukun koliko je bi logok. Onda se pripeja ga doma, kasetu se udela. Staviš kameni i vodi nutor.

R: A gasilo se je to živo japno i stavjalo se va japnenice i čuvalo se ga va jame ke su se zvali japnenice. I onda se koristilo čo je rabilo zazidat. Od toga su se zidali zidi i delali kuće i bililo se je. Štropilo se je trsi š njin.

8. Sažetak i ključne riječi (na hrvatskom jeziku)

Ovaj završni rad usredotočen je na dijalektološku analizu mjesnog govora Rudina na otoku Krku. U tu svrhu snimljen je razgovor s dvoje stanovnika ovoga sela te je govor Rudina analiziran na fonološkoj razini na temelju dobivenih primjera. Cilj ovog završnog rada jest potvrditi pripadnost navedenog govora krčkoj čakavici, jednom tipu čakavštine na ovom otoku. Mnogi dijalektolozi proučavali su krčke govore, a kratak pregled dosadašnjih istraživanja koja se odnose na čakavicu ukratko su prikazana na početku ovoga rada.

Ključne riječi: čakavica, Rudine, govor, otok Krk, dijalektološka analiza

9. Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku)

Speech of Rudine on the island of Krk

Key words: chokavian, Rudine, island of Krk, speech, dialectological analysis